
Актуальність проблеми людських втрат від голоду у 1933 р. не зменшується з роками. У черговий раз дискусія на цю тему виникла на Парламентських слуханнях щодо вшанування пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 років, що відбулися у Верховній Раді України 12 лютого 2003 р.

Не секрет, що одні політики схильні мінімізувати людські втрати від голоду, а інші – збільшити їх. Така різноголосиця проявилася й у залі Верховної Ради. Проте уперше деякі народні депутати заявили, що їм потрібно тільки одне: знати правду. Мабуть, суспільство вже стомилося від безплідних дискусій різних політичних сил на цю тему.

У доповіді Д.Табачника прозвучала оцінка жертв голодомору: близько 7 млн. чоловік на теренах УСРР¹. Не полемізуючи з віце-прем'єр-міністром, який просто назвав цифру, що використовується найчастіше, п'ятеро народних депутатів висловили згоду чи незгоду з цією цифрою або своє ставлення до різноголосиці в оцінках.

Зокрема, В.Ющенко у короткому виступі тричі назвав цифру, якій надає перевагу: 10 мільйонів невинно убієнних². Кожного разу він знаходив інший контекст для названої цифри, але було видно, що він її вважає аксіомою.

Л.Танюк апелював до розрахунків американ-

ського демографа, але скористався ними некоректно: “Максудов, який досліджував демографічні втрати населення з 1927 по 1938 роки, подає цифру 7 мільйонів, 25 тисяч щодня. Додайте сюди 1,4 мільйони розкуркулених і вивезених з України до 1931 року, біля 1 мільйона яких загинули, загальна цифра розкуркулених на Союзу 12 мільйонів, близько 350 тисяч пропаж, знищень і самострілів, бо стрілялися не лише хвильові і скрипники, і ми одержимо до 10 мільйонів жертв”³. По-перше, наведені величини не склалися в цифру, вже названу В.Ющенком. По-друге, ці 10 мільйонів жертв народний депутат пов’язував не з голодомором, а з усіма втратами населення України в інтервалі між переписами 1926 і 1939 рр. По-третє, щодо кількості загиблих поза голодомором з ним можна посперечатися, але це вже інша тема.

С.Хмара виступав з таким звинуваченням: “Я хотів би звернутися до науковців, і зокрема до Станіслава Кульчицького, який намагається занижити число жертв і вчислює їх в межах 3-3,5 млн. Цими питаннями я займався, аналізуючи демографічну статистику, ще в середині 1970-х років і прийшов до висновку, що їх було не менше 7 млн. душ загиблих”⁴. У відповідь можна сказати лише одне: названа у переписах кількість населення – це ще не демографічна статистика. З радянської статистики народонаселення гриф “цілком таємно” був знятий тільки в 1989 р. С.Хмара не висловив конкретних зауважень щодо методики розрахунків, яка була опублікована вперше ще у 1990 р., але чітко дав зрозуміти, що його не влаштовує одержаний кінцевий результат.

Мені доводилося полемізувати чи погоджуватися з С.Максудовим та іншими демографами, які вияв-

ляли інтерес до проблеми українського голодомору, з приводу конкретних величин – розрахунку рівня народжуваності або смертності, вірогідності офіційної статистики міжреспубліканської міграції населення тощо. Кожна окремо взята величина впливає на розрахунок, і без полеміки не обійтися. Та лише кінцевий результат перетворюється з абстрактної цифри в трагічну реальність — кількість полеглих від голоду. Мушу підтвердити, що науковці не “натягували” у розрахунках наперед облюбований результат. Жахливо, коли в таких дискусіях фігурує кінцевий результат, а не методи аналізу демографічної статистики. Цілком погоджуюсь з П.Мовчаном, який у Верховній Раді заявив: “Коли я чую спорадичні суперечки, які схоплюються навколо числа жертв — 11 чи 7 мільйонів, що загинули від мученицьких страждань голодом у 1933 році, то виникає цілком логічне запитання: а смерть твоїх рідних, а не чужих — батька, матері, брата чи сестри — це багато чи мало? Я з сім’ї, де від голоду вмерли старші діти. Їх родоу відсутність ми відчуваємо і досі”⁵.

Та мені особливо імponує заклик Б.Олійника припинити схоже на аукціон жонглювання цифрами: хто назве більшу, той виглядатиме патріотичніше. Ми зашкодимо національним інтересам, якщо у цій справі відкинемо наукові дані і будемо нав’язувати світові взяті зі стелі цифри. По-перше, світ не без розумних людей, обман тільки представить Україну в невігідному світлі. По-друге, за всіх умов рахунок йде на мільйони людських життів. “Хіба цього не досить, — говорив Б.Олійник, — аби світ і ми самі вжахнулися масштабами цього вселенського лиха?! Ні, комусь треба перекидатись мільйонами, як міченими картами, свідомо знижуючи поріг

болю, перетворюючи страхолісся в гру цифр, даючи підстави цинікам шкіритися з хохлів, які, мовляв, звикли до приписок”⁶. Краще не скажеш...